

Хорват и Кис против Унгарија

ОСНОВНИ ИНФОРМАЦИИ

Име на случајот	Хорват и Кис против Унгарија
Страни	Иштван Хорват и Андраш Кис Hungary
Дата	29.01.2013г.
Форум	Европски суд за Човекови права
Тип на одлука	Пресуда (втора комора)
Членови	Член 14 и член 2 (Протокол 1) од Конвенцијата за заштита на Човековите права и основните слободи (ЕКЧП), 1950 година
Клучни зборови	Дискриминација; Роми; сегрегација; посебни училишта; хендикеп; право на образование; приспособување; позитивни мерки; тестови за распоредување
Вебстраница	http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng-press/pages/search.aspx?i=001-116124

ФАКТИ НА СЛУЧАЈОТ

По спроведена проверка на подготвеноста за следење на наставната материја, Иштван Хорват и Андраш Кис (апликантите) биле распоредени во специјално училиште на основ на наведен ментален хендикеп според кој биле сметани за неспособни за следење на редовната наставна материја во редовните училишта. Апликантите се од ромско етничко потекло, исто како и над педесет проценти од учениците во специјалното училиште каде што тие се школувале.

ОДЛУКА

Судот најде прекршување на членот 14 во врска со членот 2 од Протокол 1. Тој одреди казна од 4,500 евра за унгарската влада која треба да им биде исплатена на апликантите за трошоци (апликантите не барале надомест за штета бидејќи истиот го добиле во постапките пред домашните судови, во отсуство на навремена жалба од тужениот).

АРГУМЕНТИ НА АПЛИКАНТОТ

Апликантите тврдеа дека претрпеле директна, а и индиректна дискриминација како последица на нивното несоодветно распоредување во специјално училиште (§90). Според нив, товарот од системот на распоредување паѓал само на Ромите, бидејќи ниту една друга група не била погодена од дијагностицирањето во таа мера како што биле тие. Хорват и Кис се повикале на „семеен хендикеп“ кој е поврзан со „социјална депривација“, па тврдеа дека „семејниот хендикеп не може да се смета за било каква форма на ментален хендикеп, бидејќи истиот е во основа поврзан со социјалната депривација, не-мејнстрим и малцинско културно потекло на ромските семејства и деца. Дефиниција за ментален хендикеп која во себе би содржела социјална депривација и/или припадност на малцинска култура би била еднаква на пристрасност и предрасуда“ (§91).

Апликантите исто така тврдеа дека ромските деца претрпеле значителна штета со тестовите за распоредување, бидејќи истите биле културно-пристрасни и базирани на знаење, а и не ги имале предвид нивното социјално и културно потекло кое произлегувало од нивната етничка припадност (§92). Тие бараа проценка не само на содржината и формата на тестовите за распоредување, сметајќи ги истите за недоволно прилагодени и индивидуализирани, туку и на самата процедура на тестирање во текот на која не биле почитувани правата на родителите. Не само што висината на коефициентот на интелигенција не одговарала на стандардите предвидени од Светската здравствена организација (СЗО) во тоа време, што довело до распоредување на многу од ромските деца во специјални училишта, туку и тие никогаш не биле повторно тестирани.

АРГУМЕНТИ НА ДРЖАВАТА

Оценувајќи ја основаноста на случајот, Владата тврдеше дека апликантите не биле третирани поинаку од другите не-ромски деца во ситуација која може да се споредува, т.е со слични социјално-културни пречки. Дури и да може да се смета дека постоел различен третман во врска со образованието, за истиот имало објективна и разумна оправданост (§94). Како причина за преголемата застапеност на ромските деца во специјалните училишта, Владата ја посочи нивната поголема застапеност во групата која е лишена од „корисните ефекти на модернизацијата врз менталниот развој на децата“ (§96).

Дијагнозата на апликантите не била направена ниту само на основ на еден тест, ниту на едно тестирање (§95). Владата тврдеше дека тестовите се доволно персонализирани (§97) и дека унгарските закони даваат доволно гаранции за запазување на правата на родителите (§98).

Владата тврдеше дека ова не било случај на погрешна медицинска дијагноза, бидејќи тестовите кои им биле дадени на апликантите не биле наменети за медицинско дијагностицирање, туку да утврдат дали апликантите би можеле успешно да ја следат наставата во редовните училишта (§99).

ПОЈАСНУВАЊЕ НА ОДЛУКАТА ОД СТРАНА НА ЕСЧП

Судот смета дека сегрегацијата резултирала со индиректна дискриминација и поради тоа Владата требаше да докаже дека различниот третман немал непропорционален штетен ефект. Судот смета дека, во ситуација на *prima facie* дискриминација, државата „не успеала да докаже дека дала доволни гаранции за да ја избегне погрешната дијагноза и распоредување на ромските апликанти“ (§128) и утврди дека релевантното позитивно законодавство „имало непропорционален штетен ефект над ромската заедница“ (§128).

Судот заклучи дека апликантите претрпеле дискриминаторен третман и дека во случајов е прекршен членот 14 од Конвенцијата, а во врска со членот 2 од Протокол 1. Покрај ова, активностите на Владата резултирале со неможност на апликантите да следат образовна програма која би била во согласност со позитивните обврски на државата да „ја искорени историјата на расна сегрегација во специјалните училишта“ (§127).

КОМЕНТАР

Овој случај е голем чекор напред во борбата со сегрегацијата на Ромите во училиштата поради неколку причини. Најважниот развој е експлицитното наведување на позитивните обврски на државата да делува и да ја искорени историјата на расна сегрегација во специјалните училишта. Таков силен наод за позитивните обврски немало во претходната пракса на Судот. Но, во врска со позитивните обврски, треба да се нагласи дека постои еволуција во праксата на Судот започнувајќи со *Тлименос (Thlimmenos)*, кадешто Судот пресуди дека државата не успеала да „оведе соодветни исклучоци“ (§48, *Thlimmenos v Greece* [2001] 31 EHRR 411) со цел да „ги третира различно лицата кои се во значително различна положба“ (§44, *Thlimmenos v Greece* [2001] 31 EHRR 411), па сè до *ДХ (DH)*, кадешто најде дека „во определени околности, неуспех да се поправи

нееднаквоста преку воведување на различен третман може да резултира со прекршување на овој член [член 14]“ (§ 175, *DH and Others v The Czech Republic* [2008] 47 EHRR 3). Според Судот во *Хорват и Кис*, не треба да се смета дека позитивните мерки спаѓаат само во дометот на законските мерки.

Со ова се отвора можност судот да најде расна дискриминација и во идни случаи на погрешна дијагноза каде постои документирана расна дискриминација, како што е погрешната дијагноза со ромските деца. Иако во европски контекст тешко може да се смета дека некоја група има историја на дискриминација како што имаат Ромите, одлуката на Судот укажува на тоа дека останува отворена опцијата за наод на директна расна дискриминација доколку идентификува таква група (cf. §110, *Horváth and Kiss v. Hungary*, Chamber Judgment, 29.01.2013). Ова е голем напредок кон справување со предрасудите, како извор на дискриминација. Но, наодот на Судот е сепак сè уште многу умерен во однос на идентификувањето на улогата која ставовите и практиките мотивирани од предрасуди ја имаат во конкретните случаи (види: Тимер). Иако Судот не појасни како ја разбира сегрегацијата (види: коментар на Лила Фаркаш), тој забележа дека изолацијата што ја претрпеле овие сегрегирани ученици значи дека не само што не биле воспоставени неопходните гаранции кои произлегуваат од позитивните обврски на државата да ја искорени историјата на расна сегрегација во специјалните училишта, туку и „образованието кое им било дадено може да предизвикало дополнително усложнување на нивните потешкотии и да го загрозило нивниот понатамошен личен развој наместо да им помогне да се интегрираат во редовните училишта и да ги развијат вештините што ќе им го олеснат животот со мнозинската популација“ (§127).

Појаснувањето на Судот за маргината на допуштеност е важно не само поради дискриминацијата на основ на раса и етничка припадност, туку и поради дискриминацијата на основ на хендикеп. Дискутирајќи ги ограничувањата на основните права кои би ги погодиле ранливите и историски дискриминирани групи, Судот ги повтори своите наоди од *Алајош Кис (Alajos Kiss)* во кои укажа дека ќе бара ќе бара значајни причини за ваквите ограничувања (*Alajos Kiss v. Hungary*, no.38832/06, 20 Мај 2010). Па така, може со право да се заклучи дека се отвора простор за воведување позитивни обврски во врска со случаите на долготрајна дискриминација врз лица со хендикеп (види: коментар на Лила Фаркаш).

Исто така важно е да се забележи дека ова е првиот случај каде одлуката на судот е донесена едногласно (со исклучок на грчките случаи). Како што забележува Лила Фаркаш, ова е дополнителен показател дека со Хорват и Кис судот ја консолидираше својата пракса и пристап кон случаите со образованието на Ромите.

ИЗВАДОЦИ ОД ОДЛУКАТА

„Како резултат на распоредувањата, апликантите беа распоредени во училишта за деца со ментален хендикеп каде што следеле многу поедноставна програма отколку онаа во редовните училишта и каде што биле изолирани од другите ученици од пошироката популација. Како резултат на тоа, тие добиле образование кое не им ги обезбедило неопходните гаранции кои произлегуваат од позитивните обврски на државата да ја искорени историјата на расна сегрегација во специјалните училишта. Образованието кое им било обезбедено може да делувало во насока на дополнително усложнување на нивните потешкотии и да го загрозило нивниот понатамошен личен развој наместо да им помогне да се интегрираат во редовните училишта и да развијат вештини кои ќе им го олеснат животот со мнозинската популација.“ (§127)

„Бидејќи беше утврдено дека релевантното законодавство, како што било применето во пракса, имало непропорционален штетен ефект врз ромската заедница, како и дека државата во ситуација на *prima facie* дискриминација, не успеала да покаже дека обезбедила соодветни гаранции за да се избегнат грешките со дијагнозата и распоредувањето на ромските апликанти, Судот смета дека апликантите претрпеле дискриминаторен третман. Во врска со ова, а и со ранливоста на лицата со ментален хендикеп и претходната историја на дискриминација и предрасуди, Судот исто така се повикува на неговите разгледувања во случајот Алајош Кис против Унгарија.“ (§128)

ИЗВОРИ

- СЛУЧАИ Alajos Kiss v. Hungary, no. 38832/06, 20 May 2010
- ЦИТИРАНИ Buckley v. the United Kingdom, 25 September 1996, Reports 1996-IV
- ОД ЕСЧП Campbell and Cosans v. the United Kingdom, 25 February 1982, Series A no. 48
Case “relating to certain aspects of the laws on the use of languages in education in Belgium” (merits), 23 July 1968, pp. 30-31, Series A no. 6
Connors v. the United Kingdom, no. 66746/01, 27 May 2004
D.H. and Others v. the Czech Republic [GC], no. 57325/00, ECHR 2007-IV
Horváth and Vadász v. Hungary (dec.), no. 2351/06, 9 November 2010
Larkos v. Cyprus [GC], no. 29515/95, ECHR 1999-I
Lautsi and Others v. Italy [GC], no. 30814/06, ECHR-2011 (extracts)
Leyla Sahin v. Turkey [GC], no. 44774/98, ECHR 2005-XI
Nachova and Others v. Bulgaria [GC], nos. 43577/98 and 43579/98, ECHR 2005-VII
Oršuš and Others v. Croatia [GC], no. 15766/03, ECHR 2010
Stec and Others v. the United Kingdom [GC], no. 65731/01, ECHR 2006-VI
Valsamis v. Greece, 18 December 1996, Reports of Judgments and Decisions 1996-VI
Zarb Adami v. Malta, no. 17209/02, ECHR 2006-VIII
- ИЗВОРИ
ЦИТИРАНИ
ОД ЕСЧП National Social Inclusion Strategy (Extreme Poverty, Child Poverty, the Roma) (2011-2020)
Opinion on Hungary of the Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities, adopted on 22 September 2000 (CM(2000)165)
Follow-up Report on Hungary (2002-2005) of the Council of Europe Commissioner for Human Rights (29 March 2006) (CommDH(2006)11)
Report on Hungary of the European Commission against Racism and Intolerance (ECRI) (fourth monitoring cycle), adopted on 20 June 2008 and published on 24 February 2009
- ДРУГИ
ИЗВОРИ И
МАТЕРИЈАЛИ Timmer, Alexandra. ‘Horvath and Kiss v. Hungary: a strong new Roma school segregation case’. *Strasbourg Observers (blog)*. 06.02.2013. Available at: <<http://strasbourgobservers.com/2013/02/06/horvath-and-kiss-v-hungary-a-strong-new-roma-school-segregation-case/>>. Последно пристапено на: 07.02.2013г.
Alastair R. Mowbray, *The Development of Positive Obligations under the European Convention on Human Rights by the European Court of Human Rights* (Hart Publishing 2004)
Thlimmenos v Greece (2001) 31 EHRR 411

Центар за регионални истражувања и соработка

Центар за регионални
истражувања и соработка
„Студиорум“
Никола Паралунов 41
1000 Скопје, Македонија
тел/факс +389.2.3065.837
office@studiorum.org.mk

Авторка: Билјана КОТЕВСКА
Рецензентка: Лила ФАРКАШ

За серијата СТУДИОРУМ КОМЕНТАРИ НА СЛУЧАИ:

Целта на серијата СТУДИОРУМ Коментари на случаи е да се приближат новините од меѓународното право за Човекови права до правните практичари, како и до НВОата и до активистите за Човекови права, со цел тие да им се помогне во нивната работа со навремени информации за овие новини, како и да ги охрабри да ги користат истите повеќе како извори во нивната секојдневна работа.